

De ene vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid is de andere niet, vindt politiek filosoof Bas Keemink. Hij keurt het boerenprotest moreel af. 'Ik vind ook dat boeren slecht behandeld zijn, maar dat rechtvaardigt deze acties niet.'

Bastiaan Keemink

andere week omdat het overheidsbeleid om die uitstoot te beperken schandelijk is? Dat is tamelijk absurd."

De protestacties riepen chagrijn op en werkten als splitszwam. Kunnen ze dan niet beter achterwege blijven en plaatsmaken voor een petitie?
"Dan onderschat u de waarde ervan. De geschiedenis van burgerlijke ongehoorzaamheid begint met de strijd voor mensenrechten in de Verenigde Staten.

"Als zwembaden in de VS voor *white only* zijn, waar kunnen de anderen dan zwemmen, vroeg Martin Luther King zich af. Dan mogen ze dus naar die zwembaden voor witte."

"Door het op zo'n manier aan te kaarten, trok King onrecht recht. Ook in India is de onafhankelijkheid op gang gekomen door de burgerlijke ongehoorzaamheid van Mahatma Gandhi. Het waren wanhoopskreten met groot effect."

"Dat effect valt samen te vatten als 'meer rechtvaardigheid'. Keemink: "Dat is het doel van burgerlijke ongehoorzaamheid volgens

Zo geformuleerd kunnen activisten die in alle openheid de radicale islam een bedreiging voor de rechtsorde vinden en een moskee bezetten, niet burgerlijk ongehoorzaam zijn. Is uw perspectief niet uitsluitend progressief?

"Nu zet u me voor het blok. Het is wel mijn perspectief, ja. Dat inclusieve is geen onderdeel van de definitie, het is mijn opinie. Het belang van burgerlijke ongehoorzaamheid zit in het aan de kaak stellen van fundamenteel onrecht, terwijl het politieke systeem intact blijft. Wie een moskee bezet, accepteert de grondwet niet en is dus eerder uit op een revolutie dan op verandering binnen het huidige systeem. Ik denk dat Hannah Arendt zulk activisme niet onder burgerlijke ongehoorzaamheid zou scharen."

U waardeert burgerlijke ongehoorzaamheid positief. Toch leidt de stikstof-ongehoortzaamheid tot polarisatie. Waar zoekt u de oplossing?

"De enige manier is een gedeelde basis te vinden. Een goed publiek debat over deze vraag moet worden

Tien kenmerken van burgerlijke ongehoorzaamheid

De Nederlandse rechts-socioloog Kees Schuyt formuleerde in 1972 tien kenmerken van burgerlijke ongehoorzaamheid. De handeling is (1) illegaal, (2) gewetensvol en (3) weloverwogen en (4) gebeurt openlijk. (5) Het bekrachtigde object en de handelwijze passen bij elkaar. (6) De daders opereren openlijk en (7) geweldloos, ze (8) riskeren straf en (9) werken vrijwillig mee aan arrestatie en vervolging en (10) houden zo veel mogelijk rekening met de rechten van anderen.

U voegt dus voor deze gelegenheid een beoordelingscriterium toe: de omgang met wetenschappelijke feiten.

"Ja. Want in de omgang daarmee onderscheiden ze zich. Driekwart van de boeren gelooft de door de wetenschap en het RIVM aangedragen feiten rond stikstof niet. Extinction Rebellion baseert zich wel op die feiten. Omdat ik vind dat iedereen zich daaraan heeft te houden - anders neemt de polarisatie toe - horen de boeren moreel te worden veroordeeld. Ze wantrouwen en verzetten zich tegen wetenschappelijke feiten waaruit overheidsbeleid voortkomt. Daarmee brengen ze schade toe aan een rechtvaardiger samenleving. Anders dan Arendt zou vinden, vind ik hun ongehoortzaamheid niet te rechtvaardigen."

Maar zij protesteren toch ook voor rechtvaardigheid? Dat is wat Caroline van der Plas aanvoert: de boeren is onrecht aangedaan.

"Ik denk dat de boeren inderdaad slecht behandeld zijn door ze lang in onzekerheid te laten. Maar dat

Ik vind dat dat niet deugt, en dat een welkenk mens dat moreel hoort te veroordelen. Tegelijkertijd zie ik dat een flink deel van Nederland BBB heeft gestemd en zo het onwetenschappelijke denken steunt. Die stemmers veroordelen het boerenprotest niet."

Uw kritiek zal goed vallen bij Extinction Rebellion en sympathisanten. Gaat u de boeren overtuigen dat hun acties moreel verwerpelijk zijn?

"Als ik eerlijk ben: de boeren ga ik niet overtuigen, al laat ik me graag verrassen. Maar ik hoop wel mensen kritisch te leren kijken. Dan denk ik aan de stille meerderheid in het midden, niet aan de schreeuwers aan de uiteinden van het politieke spectrum."

U bent, behalve filosoof, ook comedian. Kunt u de polarisatie niet beter te lijf gaan met humor dan met wijsbegeerte?

"Als politiek filosoof voel ik de opdracht om verheldering in het publieke debat te brengen. Een cabaretier kan die taak ook op zich nemen."